

עבודת המשטרה בשבת

הרב דוד לאו

ראשי פרקים:

א. הזעקת המשטרה במקרה גניבה ונסיעת השוטרים למקום

ב. בין אדם פרטי למערכת ציבורית

ג. אופן הפעולה במידע על עסקת סמים

א. הזעקת המשטרה במקרה גניבה ונסיעת השוטרים למקום

באשר לחילול שבת כדי להינצל מגניבה, הדברים מפורשים בשולחן ערוך (או"ח שכט, ו-ז):

עכו"ם שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהם את השבת. באו על עסקי נפשות, ואפילו סתם, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת. ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש, מחללין עליהם את השבת. הגה: ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבא. יש מי שאומר שבזמן הזה אפילו באו על עסקי ממון מחללין, שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממונו יהרגנו, והוי עסקי נפשות (ומכל מקום הכל לפי הענין).

על דברים אלו כתב המגן אברהם (שם ס"ק ה):

וצריך עיון, דיניחנו ליקח הממון ולא יחלל שבת, ואפשר כיון דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו חיישינן שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג, ולכן מחללין. אבל באדם יחיד יניח ליקח ממונו ולא יחלל שבת. עיין מה שכתבתי סוף סימן רמ"ח.

וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק טז):

שאם לא יניחנו וכו' – והני מילי כשבאו על רבים, דבודאי יש לחוש שיעמוד אחד נגדם ולא ירצה ליתן להם ממונו ויהרגוהו, ולכן הוי כמו שבאו על עסקי נפשות, אבל כשבאו על יחיד יניח ליקח ממונו ולא יחלל את השבת.

והוסיף (שם ס"ק יז):

הכל לפי הענין - היינו לפי מה שמשער כעסן ופחזותן. ודע דהיום כשבאו מהאומות שחוץ לגבולינו לשלול שלל ולבוז בז, בודאי מחויבים אנו לצאת בכלי זיין אפילו על עסקי ממון וכדינא דמלכותא. וכן מבואר ברוקח ואגודה, דהיכא דאיכא חשש שמא יכעסו יושבי הארץ עלינו מחללין עי"ש.

נמצאנו למדים כי מעיקר הדין, אם חשש ממון הוא החשש היחיד, הרי שעל האדם להפסיד את כל ממונו ולא לחלל את השבת. אבל למעשה, כאשר בעל הבית נמצא במקום הגנבה, יש לחשוש שבעל הבית לא יקיים את הדין ויעמוד כנגד הגנב, ועל ידי כך עלול לבוא לידי שפיכות דמים. לכן באופן כזה מותר לחלל את השבת, בין אדם אחר הרשאי להזעיק את המשטרה, בין השוטרים עצמם המותרים להגיע למקום הפשע ולעצור את הגנב.

כן כתב בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ג סימן ט פרק א) בנדון דידן:

ונלמד מכל זה שהוא הדין בזמנינו כאן בארץ ישראל, בהכונן בע"ה משטר יהודי, כשתעמוד לפנינו שאלה של קריאת המשטרה היהודית בשבת להצלה מפני גנבים ושוודדים, אם מותר להם בכדי למהר להצלה לחלל את השבת בנסיעה במכונית או לצאת בכלי זיין, ולירות באויר, וכדומה, אזי יהיה עלינו לפסוק לפי הענין ולפי תנאי הזמן והמקום; ובכללות, אם רק יש ספק שמתוך שלא יוכלו לעמוד על ממונם יהרגו, אזי מותר לחלל עליהם את השבת בכדי למהר ולבוא להצלה.

אולם כל זאת אם הגעת השוטרים תמנע את הגנבה, אך אם כבר נעשתה הגנבה וכעת הגנב אינו אלא בורח משם, בזה הכריעו הפוסקים שהואיל ואין חשש פיקוח נפש, אסור לחלל את השבת. כך פסק בפשיטות בשמירת שבת כהלכתה (פרק מא סע' כד):

גנב הפורץ לדירה, מכיון שיש חשש שיתקוף את הנמצאים בה, מותר לבעל הדירה וכן לשכנו או לכל אדם אחר לטלפן למשטרה, אם אינו יכול להבריחו מבלי לסכן את עצמו, והוא הדין אפילו לגבי הרואה גנב פורץ לדירה ריקה, במקום שיש להניח כי יפרוץ גם לדירה אחרת שנמצא בה אדם.

אין כל חשש שהגנב יתקוף ויסכן אדם – אסור לטלפן למשטרה גם אם יפסיד את כל ממונו, והוא הדין אם רואה גנב שפורץ למקום שאין בו אנשים כמו בנק או חנות.

במקרים כאלה השיקול "איך ייראו החיים במדינה" אינו טעם לדחיית השבת. אך החשש הקיים במקרה כזה הוא ריבוי מעשי גנבה במקומות מגורים של שומרי תורה ומצוות עקב שמירת הדין שאיש מהם לא יזעיק את המשטרה; דבר זה הלא עלול להביא לידי סכנה.

העיקרון בדברים אלו מבואר בחזון-איש (אהלות סי' כב ס"ק לב) בעניין דברי הנודע ביהודה והחתם סופר אש באשר לניתוחי מתים, אשר חילקו בין אם יש חולה לפנינו אם לאו:

ואין החילוק בין איתא קמן לליתא קמן, אלא אם מצוי הדבר דבזמן שמתריעין עלה [אף שאין בשעה זו חולה קמן] משום חולי מהלכת, הו"ל כאויבים שצרו בעיר הסמוכה לספר וכו', מיהו בשעת שלום לא חשבינן ליה פקוח נפש, אע"ג דשכיח בזמן מן הזמנים שיצטרכו לזה, כמו שאין עושים כלי זיין בשבת בשעת שלום, דא"כ בטלת כל המצוות.¹ אלא לא מקרי ספק

¹ דוגמה זו של החזון איש צריכה עיון לכאורה: אמנם את אותם כלי זיין ניתן לעשות גם בימות החול, ומסתמא הסיכוי שיצטרכו בדיוק כמות מסוימת של כלי זיין שלא ניתן לייצרם אלא בשבת, סיכוי זה קטן

פקוח נפש בדברים עתידיים שבהוה אין להם כל זכר, ובאמת שאין אנו בקיאים בעתידות, ופעמים שמה שחשבונם להצלה מתהפך לרועץ, והלכך אין דנים בשביל עתידות רחוקות.

החילוק על פי דבריו אינו לכאורה אם יש סיכוי סביר להתפרצות מחלה,² אלא אפילו בחשש סביר, השאלה היא אם החשש הוא בגדר "דברים עתידיים שבהוה אין להם כל זכר", או שהוא נחשב לחשש הנמצא לפנינו, ויש לדמותו לאויבים הצרים על עיר הסמוכה לספר.³ בשאלה שלפנינו כבר דן הגר"א⁴ הרצוג זצ"ל בשו"ת היכל יצחק (או"ח סי' לב):

כמו כן יש לדון, כשנתקבלה ידיעה שהפשע כבר בוצע אלא שתפסו את הגנב ומזמינים את המשטרה שתבוא לאסרו, הרי בנדון זה, אין כבר שאלת הצלת נפשות ברגע זה, אלא ענין של בירור משפטי, והרי אין זה בדין שידחה את השבת. אלא שיש כאן חישוב אחר, והוא שאם על סמך זה לא נתיר למשטרה לנסוע לחפש את עושה העוול כי אז תתרבנה הגנבות דווקא ביום שבת קודש, וכבר הוזכר שגנבות בימים אלו בכללן גם רציחה, וסוף סוף יש כאן משום הצלת נפשות. אבל לכאורה גם כאן נתיר להם לנסוע רק באופניים

מאוד; לעומת זאת ניתוחי מתים נצרכים לידע שאפשר להפיק מגופת המת, ומסתבר שכאשר יזדקקו לידע זה, לא יוכלו ללמוד אותו ולהמציא תרופה מתאימה בזמן קצר, ובוזא אפוא ייתכן שיש לעבור על איסורי תורה אף שכרגע אין שום דבר לפנינו.

² שברור לכאורה שגם זה שיקול מכריע, ואסור לאדם לחלל שבת במקום שיש חשש קלוש מאוד לפיקוח נפש, עיין בעניין זה במאמרו של הגר"מ⁵ פרבשטיין בקובץ אסיא נג-נד, ועוד יובאו דברים ממאמר זה להלן.

³ על פי דברים אלו מובן מדוע לא מצאנו שחששו שהגנב עצמו יחזור ויגנוב, ועל ידי כך יחזור ויגרום לחשש פיקוח נפש. גנבה חוזרת על ידי אותו גנב נחשבת למציאות עתידית שאינה קיימת כלל בהווה, ואין הברל בינו ובין כל אדם אחר שנעשה לו ניתוח פסיכולוגי ונגיע למסקנה שהוא עתיד לגנוב. לכן פשוט לכאורה שאדם היודע בשבת על גנב מסוים המתהלך חופשי - אסור לו לצלצל למשטרה. אמנם צ"ע במקרה שרואה רוצח המסתובב חופשי, אם יש לחשוש שירצח אנשים נוספים.

רגילים, ואף שהנחנו שיש כאן ענין של הצלת נפשות. אבל בנדון זה אין הדבר ברור כל כך, שהוא על שם העתיד, אף על פי שהוא מסתבר פחות או יותר, ואף על פי שגם ספק פקוח נפש דוחה את השבת, אבל איננו דבר שבהוה, ואינו דומה, ולכן אין זה ברור שדוחה את השבת.

דבריו קרובים לדברי החזו"א, שעל חשש עתידי, שאינו דבר שבהוה, ייתכן שאין לחלל שבת, אלא בדבר שאינו חילול שבת מדאורייתא כנסיעה באופניים. זאת על אף שהסיכוי שהדבר אכן יבוא לידי פיקוח נפש, הוא סיכוי סביר בהחלט.

אולם כשנעמיק בדבר נראה שלכאורה החזו"א מדבר על מקרה קיצוני הרבה יותר. גם לדעתו, אם ידוע על "חולי מהלכת", הרי דינו כדין אויבים שצרו על עיר, ונחשב לפיקוח נפש שמחמתו מותר לנוול את המת אף אם אין חולה לפנינו. אם כן, כיוון שידוע לכול שגנבים רבים בעולם ואוזנם כרויה לשמוע היכן יוכלו לגנוב בלי להסתכן, שוב יש לדמות זאת לאויבים שצרו על עיר ולא למחלה שאינה קיימת לפנינו כלל. אם כן, מאחר שבשו"ת היכל יצחק נקט שחשש זה הוא חשש סביר, היה מקום לומר שיש לדמותו לדברי החזו"א לגבי "חולי מהלכת", ואם כן מותר לחלל שבת משום כך.

עוד יש לדמות מקרה זה למבואר במשנה ברורה שהובא לעיל, שגם חשש שהאומות יכעסו על שלא יצאנו להגנת המדינה, נחשב לפיקוח נפש; ומדבריו נראה שאין מדובר בחשש מידי אלא שבאופן כללי יש לחשוש לכעס הגויים על שאין היהודים מסייעים בהגנת המולדת. עצם העובדה ששונאי ישראל יושבים ומצפים לעילה כדי לעורר שנאה כלפי היהודים, עובדה זו יש לדון אותה כחשש קיים.⁴ אמנם המגן אברהם והמשנה ברורה לא חששו לזה כלל, אך יש לומר כי בעניין זה השתנתה המציאות, וכיום שדברים כאלה יכולים להיוודע במהירות עצומה בכלי התקשורת או ברשתות האינטרנט וכדומה, ודאי שהסבירות שדבר כזה ייוודע לגנבים גדלה מאוד.

⁴ מטעם דומה התירו חלק מהפוסקים לחלל שבת על גוי אף שאין בזה פיקוח נפש של יהודי.

על כל פנים דברי שו"ת 'היכל יצחק' שאין לשוטרים לחלל שבת, נראה שבמציאות אין כמעט אפשרות לקיום דין זה, שהרי בעת הגנבה גדולים הסיכויים שהגנב יבוא לידי רציחה, ואפילו בשעת בריחתו יש לחשוש שייתקל באדם שיעמוד בדרכו (אפילו אינו בעל הבית), או שייראה לו כמזעיק את המשטרה וכדומה, ויבוא לפגוע בו, וכבר היו דברים מעולם. כל זה ודאי אינו בגדר של חשש עתידי שאינו קיים בהווה, ולכן אף אם אינו חשש מצוי מאוד, יש לחשוש לכך בפיקוח נפש, ורק במקום שהגנב כבר ברח ממקום הגנבה וכדומה, יש מקום לחשוש לדבריו. בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ד סי' ד) כתב:

כמו כן נראה שהוא הדין שמותר להם לחוש ולמהר במכוננית למקום שפורצים גנבים שהרבה מהם מתנפלים כשהם מזוינים. והייתי מוסיף לומר שהוא הדין שאפילו לא באו הגנבים עדנה ולא מתעסקים עוד במעשה הגניבה אלא שממששים לבא, כגון שמרגישים בסכיבה בתנועה חשודה של אלמנטים זרים, ויש חשש מבוסס לכך שמתכוונים לפרוץ בתים או חנויות, שמותר למשטרה עם קבלת הידיעה על כך, לצאת כנגדם במכוניות ובכלי זיינם ולחלל עליהם את השבת... וזה פשוט שזה שנוכר עכו"ם הוא מפני שלא דיברו אלא בהוה, אבל הוא הדין בכה"ג בליסטים ישראל. ואף שהמג"א בסק"ה מחלק בין ציבור ליחיד וכותב שבאדם יחיד יניח ליקח ממונו ולא יחלל שבת ע"ש, אבל זהו בנוגע לדין היחיד על עצמו שבאים לקחת ממונו, אבל לגבי אחרים שנקראו להצלה, הם מותרים לחלל כי הם הרי צריכים לחשוש על האחד לשמא לא יוכל למשול ברוחו מלעמוד על ממונו ויעמוד נגדם ויהרג... ואפילו בסתם בלא ידוע אם השודדים באו גם לשם רציחה אם יעמדו נגדם או שבאו רק לשם ממון בלבד ואינם מזוינים כלל, ג"כ מותר לחלל עליהם את השבת, דספק נפשות להקל...

צד גדול נוסף להתיר בכל העניינים הללו מובא בשו"ת מנחת שלמה סי' ז. תחילה דן בעיקר חידושו של המג"א, שלכאורה בעל הבית הרואה שגונבים אצלו רשאי להתנגד לגנב, וממילא להביא על הגנב דין רודף ויהיה מותר להורגו, ולבסוף כתב:

דתלוי במחלוקת הידועה של הרז"ה והרמב"ן לענין מילה בשבת כשנתפזרו קודם המילה הסממנים שהכינו מערב שבת לצורך שלאחר המילה, דהרמב"ן סובר שמותר למול בשבת אף על גב שעל ידי זה יצטרך ודאי לחלל אחר כך השבת כדי לעשות סממנים, כיון דאחר המילה הוא היתר גמור הואיל ופקוח נפש דוחה שבת, ודעת הרז"ה דתידחה המילה לאחר השבת משום דסובר שאסור להכניס עצמו בשבת למצב כזה שיהא מותר אחר כך לדחות את השבת מפני הסכנה. וה"נ גם כאן לדעת הרמב"ן שפיר רשאי הבעל הבית לעמוד על ממונו ולהילחם עם הגנב, אף שעל ידי זה הפך הגנב לרודף והבעל הבית יצטרך ודאי לחלל שבת, כמו שמותר למול אף על פי שיודע ודאי שיצטרך אח"כ לחלל שבת מפני הסכנה, וממילא פשוט הוא דמטעם זה הוא הדין נמי דמותר גם מיד להשכים עליו ולהרגו ואין צריך דוקא להמתין עד שהגנב יקום עליו להרגו, כמו במחלה שעלולה להתפתח ולהמית דמותר לחלל שבת גם בתחלה והכא נמי גם כאן, מה שאין כן להרז"ה כמו שדוחין מצוה חשובה של מילה בזמנה כדי להמנע מלחלל אח"כ את השבת מפני הסכנה, ה"ה נמי שאסור להתקומם נגד הגנב ולהכניס עצמו לסכנה של נרדף ולחלל שבת מפני הסכנה.

אחרי שביאר שגם לרז"ה אין בדבר איסור אלא מדרבנן בלבד, ושאוּלי בנדון דידן גם לרז"ה יש להתיר, כתב:

גם נראה לעניות דעתי דכמו שבמלחמת רשות אם התחילו בערב שבת הרי יודעין ודאי שמכניסין עצמם בכך לחילול שבת, ואפילו הכי שרי, כך גם כאן כיון שהעכו"ם הוא שהתחיל בזה שבא לגזול ממון מישראל ולהרוג אותו אם

לא יניחנו, וכמו"ש קודם דכמו שיש מלחמה של צבור כך יש גם מלחמה של יחיד עם רודפו, ואין זה חשיב כמתחיל בשבת כיון שהגנב התחיל בכך ולא הבעל הבית. וגם מסתבר דכיון שברור הדבר שאם רבים יתנהגו כהמג"א לוותר על ממונם בשבת יתרבו ודאי גנבים ורודפים בשבת בידעם שביום זה יתנו להם לבוז ממונם של ישראל, וכיון שמחמת החזקה שאין אדם מעמיד על ממונו יהיו הרבה אנשים אשר לא יוכלו לוותר על ממונם ויבואו לידי סכנה, לכן אפשר דחשיב ממש כמלחמת מצוה [אשר רבים סוברים שמותר גם להתחיל בשבת], ואף בשבת חייב הבעה"ב לקום עליו ולהרגו⁵ אבל בעכו"ם הבא לבוז ממון ישראל... מסתבר דבנד"ד אף לכתחלה מצוה להתקומם נגד הגנב ולהלחם בו אף אם יצטרך אח"כ ודאי לחלל שבת, וכדארמון קודם שע"י זה שיפקירו ממונם בשבת יתרבו הגנבים וחזקה שאין אדם מעמיד על ממונו ויבואו רבים לידי סכנה, וממילא גם נראה כמו"ש קודם דאין צריך כלל להמתין עד שיבוא לידי כך אלא זריזין מקדימין ומותר לקום עליו מיד ולהרגו אפילו בשבת.⁶

נראה ברור שלמעשה דעתו היא שיש בגנבה מצב של פיקוח נפש גמור, ואף שייך לגדר של מלחמת מצווה, ומותר לעשות כל דבר אפשרי כדי למנוע מהגנב לבצע את זממו. אומנם ב'מנחת שלמה' שם המשיך:

אך אם אין הישראל יודע בברור שיצליח להתגבר על העכו"ם ולהרגו אשר אמרנו שגם בימות החול יתן כל אשר לו בעד נפשו ולא יכניס עצמו לסכנה, אפשר דבשבת חשיב נמי כמחלל שבת, כיון דנתבאר דמה שמותר להרוג מיד

⁵ כאן מתמודד המנחת שלמה עם דברי המג"א שהחמיר, מפאת קוצר היריעה דילגנו.

⁶ בשמירת שבת כהלכתה הנ"ל הביא בהערה חלק מדבריו אבל לא את מסקנתו, וצ"ע.

את הרודף מסתעף רק מזה שרשאי הבעה"ב בתחלה להתנגד אבל באופן דאסור אפשר דחשיב נמי חילול שבת.

אך מכל מקום נראה שכל זה שייך באדם פרטי, ואילו למשטרה יהיה דין אחר.

ב. בין אדם פרטי למערכת הציבורית

ראשית, תפקיד של המשטרה הוא לרדוף אחרי גנבים; שנית, יכולתם של השוטרים לעצור את הגנב גדולה מיכולתו של בעל הבית; נוסף על כן, על השוטרים אין חלים הכללים הרגילים של סיכון עצמי מפני שלשם כך הם מגויסים למשטרה, ובוודאי שאם יש כאן דין של מלחמת מצווה - עליהם מוטל עיקר התפקיד לנהל מלחמה זו. לכן אף כאשר בעל הבית עצמו אינו רוצה או אינו יכול להילחם בגנב, מותר לכל אדם לקרוא למשטרה, וכן מותר לשוטרים עצמם לחלל שבת כדי להגיע למקום העברה ולמנוע מהגנבים לבצע את זממם.

נקודה חשובה מאוד בעניין זה היא דבריו של הגרש"ז אורבך זצ"ל שהובאו במאמרו של הגרמ"מ פרבשטיין שליט"א בקובץ אסיא (נג-נד). הרב אורבך עוסק בחייל בחיל המודיעין שמוטל עליו לפענח שדרים של אחת ממדינות האויב. חייל זה ביקש ממפקדיו לא לפענח שדרים שקיים סיכוי נמוך שאינם מכילים מידע הנוגע לביטחון המדינה. מפקדיו של אותו חייל הסכימו שלאחר שיפענח את כל השדרים, תהיה בידו ההחלטה אילו מהם להעביר ובאילו אין צורך דחוף, אך דרשו שמלכתחילה יפענח הכול, וכמובן שהפענוח כרוך בחילול שבת. הגרש"ז פסק כי על החייל לפענח את כל השדרים, ונימוקו עמו:

למרות שאין כל הבדל בהלכה בין פקוח נפש של רבים לפקוח נפש של יחיד, ואף על ספק פקוח נפש של יחיד מחללים שבת, בכל זאת יש הבדל גדול ביניהם ברמת הסיכון הנחשבת לפקוח נפש, כי תתכן דרגת סיכון שאצל יחיד אינה נחשבת לפקוח נפש, ואילו אצל רבים אכן תחשב לפקוח נפש.

למשל, אנשים אינם נרתעים מנסיעה בכביש בין-עירוני, למרות שיש בנסיעה כזו סיכון מסויים, נניח לצורך הדוגמא סבירות של אחד ל-10,000, וזה אכן דבר סביר. אבל ראש מדינה שיקח סיכון עם סבירות דומה של אחד ל-10,000 על מדינתו ודאי שיחשב כבלתי אחראי למעשיו. שעל כלל הצבור דרגת סיכון כזו נחשבת לסכנה.

נסכם את הנקודות למעשה שעלו עד כה:

- בכל מקום שיש חשש שהגנב ייתקל בבני אדם, נראה שיש לסמוך על המתירים להזעיק את המשטרה, ומותר לשוטרים להגיע אף אם הדבר כרוך בחילול שבת. שוטרים המוזעקים לאירוע אינם צריכים לחקור את המזעיק אם קיים חשש לפיקוח נפש מפני שאי אפשר לסמוך על הערכת המצב של המזעיק.
- אף כאשר אין כל חשש לפיקוח נפש מצד הגנב הנוכחי, יש מקום גדול לסמוך על כך שמותר להזעיק את המשטרה, וכל שכן שמותר לשוטרים להגיע, כדי למנוע חשש פיקוח נפש עתידי.
- הואיל וקיימים בזה כמה ספקות, מסתבר שאם אפשר צריך להמעיט בחילול שבת ככל האפשר, כגון הזעקת המשטרה ידי גוי או שהנהג בניידת המשטרה יהיה גוי וכדומה; כך נוהגים בבתי חולים המקפידים על שמירת השבת, ובוודאי שראוי לתקן זאת ככל האפשר.

עוד יש להוסיף בעניין זה את דברי ה'חזון איש' באיגרות (ח"א סי' רב):

בכלל צריך זהירות יתירה בהיתר פקוח נפש בדברים שאין הפקוח נפש לפנינו אלא בעתיד, ואם באנו להפריז על המדה, יפתחו כל החנויות בשבת בארצות הגולה בטענת הפסד כל הפרנסה ובוא לידי פקוח נפש. וצריך לשקול במאזני צדק. ובכלל אם הנידון לביטול השבת, הוי כחילול ה', ובחילול ה' יש דין יהרג ואל יעבור, וגם זה צריך שקול הדעת.

אף שנדון דידן כמדומה שאינו נכלל בדבריו, למרות זאת ודאי צריך להשתדל ככל האפשר שלא לבטל את השבת לגמרי אפילו בגופים כמשטרה וכדומה שיש בהם צורך של פיקוח נפש באופן כללי.

השאלה השלישית שנשאלה הייתה אם יש נפקא מינה בעניינים אלו בין מצב שכל המשטרה שומרת שבת או כמו שהמצב בימינו שלצערנו רק חלק מהשוטרים שומרים שבת. כבר נאמרו בזה דברים מפורשים בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ד סימן ד):

וארשה לי להזכיר בזה שלפענ"ד יש מקום של עיון במה שכותב כ"ג להלן בדבריו להזכיר סברא שמכיון שיש במשטרה והם הרוב הגדול שאין השבת נחשבת אצלם אלא ליום מנוח לאומי והם בודאי יסעו וע"כ לא תוגרם התרבות של גניבות עי"ז שנאסור.

ולא אבין לפענ"ד, דאיך נבוא ונסמוך על מה שהיהודים אחרים יעשו באיסור, ואטו על רשיעי ניקום ונסמוך, על מה שבהפקירא ניחא להו לפרוק עול השבת מעליהם, ואדרבא כשעבדי באיסורא עלינו להתריע נגדם השכם והערב ככל אשר בידנו, ואם יש באיזה פעולה מקום היתר אין מקום לאסור על סמך האחרים שיעשו באיסורא, סוף סוף עלינו לדאוג שגם העבריינים לא יעשו באיסורא דישראל אף על פי שחטא ישראל הוא.

דברים מבוארים כי בפסיקת הלכה בשאלות מעין אלו עלינו להתייחס לכלל השוטרים כשומרי שבת, ואין שום הבדל אם חלקם ממילא מחללים שבת.

ג. אופן הפעולה במידע על עסקת סמים

באשר לעסקאות סמים בשבת, יש לדעת מפי מומחים אם המשתמש בסמים אלו עלול לבוא לידי סכנת נפשות, שאם כן הרי ודאי יש להתיר להזעיק את המשטרה. החומר המסוכן כבר קיים בעולם ובוודאי יש מקום לחשוש שיגיע לידי אנשים חלשים

ומסכנים, ואם כן הרי הוא כמו "חולי מהלכת" הנחשב לפיקוח נפש, לדברי החזון-איש לעיל.

יתר על כן, יש לחשוש ביתר שאת שאם המשטרה לא תמנע עסקאות כאלה בשבת, ברור כי כל סוחרים הסמים ימכרו ויקנו סמים בשבת, ועל ידי כך בוודאי יתרבו מאוד הסמים בשוק וממילא גם המשתמשים בהם.

למרות זאת יש לדון מצד העובדה שהמשתמש בסמים הוא המביא עצמו לידי סכנה, ואולי במקרה כזה לא נאמרה כלל ההלכה שפיקוח נפש דוחה שבת. על שאלה זו כבר עמד הרב משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה (או"ח חלק א סי' קכז):

מה שנסתפק יידידי אם כשהסכנה הביא האדם על עצמו בפשיעתו דשמא אסור לחלל שבת עליו, והביא כתר"ה ראייה מהמג"א או"ח סי' רמ"ח ס"ק י"ד דסובר דאין מחללין. הנה לעניות דעתי אי אפשר לומר זה כלל דלא נזכר בשום דוכתא חלוק בזה, וגם מצינו מפורש בבעל המאור שבת דף י"ט והובא בר"ן ובריטב"א שמחללין וכו', וא"כ מוכח שפיקוח נפש דוחה שבת אף שהביא עליו בפשיעתו, והוא ברור.⁷

⁷ עוד כתב שם: "ומה שכתב המגן אברהם ועל פי זה סומכין עכשיו שמסתכנין בעצמן שלא לחלל שבת, נראה דלא איירי ביש חשש סכנה ממש, שהמחמיר בזה הוא מתחייב בנפשו, אלא דיש דברים שתלוי בטבע האדם שאיש שטבעו אמיץ לב אין חושב זה לסכנה שאינו ירא להשאר לבדו, אך יש אנשים מוגי הלב וחושבים זה לסכנה ומותרין לחלל אם יצטרכו בכה"ג בשבת שהרי אין יכולין לערב להם שלא יהיה סכנה. ודבר זה תלוי בדעת כל אחד בעצמו, ולכן מאחר שאסור לילך בשיירא אם יהיו מוגי הלב ויצטרכו לחלל שבת הם מחליטים בעצמם להבליג על דעתם שלא לחוש לדבר שהרבה אנשים אין חושבין זה לסכנה ולא יצטרכו לחלל שבת ומותרין לילך. וזהו כוונת המג"א במה שכתב שמסתכנין עצמן שאף שבאם היה מותר לילך בשיירא היה חושב זה מצד טבעו לסכנה והיה מחלל שבת ע"ז אבל מאחר שא"כ יהי אסור לילך מחליט בדעתו שלא להיות מוג לב ולא יחלל שבת ע"ז והיה מותר לילך. ובע"כ צריך לומר כן, דאל"כ איך היו ומותרין להסתכן בעצמן הא סכנתא חמירא מאיסורא, אלא ודאי כדבארתי".

שפתיו ברור מללו שאין לחלק בפיקוח נפש בין אדם שהכניס עצמו למצב זה ובין אדם שנקלע שלא באשמתו למצב של פיקוח נפש.

אמנם ייתכן שיש לחלק בין חילול שבת על מי שכבר הכניס את עצמו למצב של פיקוח נפש, ובין חילול שבת על אדם כדי שלא יכניס את עצמו למצב כזה. אך גם חילוק כזה לא מצאנו. ועיקר העניין שאין חילוק בין מי שהכניס את עצמו למצב של פיקוח נפש ובין מי שנכנס ממילא, נראה לכאורה שחיי האדם אינם ברשותו, וכשם שאסור לאדם להתאבד, כך אין הוא יכול לקבוע שלא יחללו שבת כדי להצילו, ואם כן הוא הדין שאין הוא יכול לגרום לכך שלא נחלל שבת בעבורו. אך גם בלא זה יש לומר שוודאי מצוי מאוד כי חלק מצרכני הסמים כבר אנוסים, ואין זה נחשב שהכניסו עצמם למצב של פיקוח נפש, וכדברי האגר"מ הנ"ל.

כמו כן, חלק מצרכני הסמים מהווים סכנה לסביבה - הם גונבים ומוכנים לעשות כמעט הכול כדי להשיג את הסם, וממילא קיים חשש פיקוח נפש של אנשים שלא פשעו כלל. על כן נראה שאין להסתפק אם הוא בכלל "חשש עתידי שאין בהווה כלום", שהרי בעסקת סמים זו מתחילה שלשלת אירועים המסתיימת בפיקוח נפש. לכן נראה מסברה שיותר ואף מצווה להזעיק את המשטרה, ועל השוטרים לבוא ולעצור בני עוולה אלו הסוחרים בסמים.⁸

⁸ אם כי יש לציין שאף אם נדון את ההגעה למקום האירוע כפיקוח נפש גמור, מכל מקום לגבי חזרה לבית לאחר סיום האירוע, נחלקו בדבר הגר"מ פיינשטיין והגרש"ז אוירבך, אם מותר לחזור באופן שהדבר כרוך בחילול שבת מדאורייתא, ומכל מקום על ידי נהג גוי וכדומה גם הגרש"ז שם מסיק שיש להקל, עיין שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ח.